

Spesialiseringsløpet for Rus- og avhengighetsmedisin (LIS 3 RUS) ved Avdeling for rus- og avhengighetsbehandling (ARA) ved Sørlandet Sykehus HF

Side 1 av 57

 Dokumentplassering:
I.5.8.2-64

 Godkjent dato:
11.02.2026

 Revideres innen:
11.02.2028

 Sist endret:
11.02.2026

 Versjon:
0.01

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

ENDRINGER FRA FORRIGE VERSJON: []

Spesialiseringsløpet for Rus- og avhengighetsmedisin (LIS 3 RUS) ved Avdeling for rus- og avhengighetsbehandling (ARA) ved Sørlandet Sykehus HF.

Tjenestetid:

Spesialiseringen består av 5 års tjenestetid, hvorav 4 år innen ulike deler av TSB (i utg. pkt.) og 1 år i psykiatri (hvorav minst 6mnd i akuttpsykiatri). Planen for rotasjon innad i TSB skal sikre praktisk, klinisk erfaring med alle de viktigste tjenestetypene innen rus- og avhengighetsfaget. Kombinasjon av de ulike tjenestestedene og tjenestetid på hvert sted kan variere, men minste tellende tjenestetid er 3 mnd. på hvert sted. Alle typer fravær skal legges til tjenestetiden (se også eget punkt under vedr. fravær).

Læringsmål og læringsaktiviteter:

Det er 75 fagspesifikke læringsmål i Rus og avhengighetsmedisin. Disse har underordnede læringsaktiviteter som alle må gjennomføres for at læringsmål skal kunne godkjennes.

Læringsmålene er bestemt nasjonalt og alle skal oppfylles av alle, uavhengig av spesialiseringssted og hvordan man kombinerer ulike tjenestesteder. Læringsmålene skal sikre praktisk, klinisk erfaring med alle de viktigste tjenestetypene innen rus- og avhengighetsmedisin. **Godkjenning av et læringsmål SKAL innbefatte en kvalitativ vurdering av kompetanse.**

I tillegg kommer 74 forskriftsfestede læringsmål knyttet til felles kompetansemål for alle legespesialiseringer i Norge. 50 av disse er knyttet til LIS1 og resterende 24 til LIS2/3. Disse er også tilknyttet spesifikke læringsaktiviteter som må oppfylles før læringsmål kan godkjennes.

En læringsaktivitet er i ny spesialistutdanning for leger er en nærmere definert og strukturert aktivitet som gjennomføres med sikte på å oppnå læringsmål. Helsedirektoratet anbefaler nasjonale læringsaktiviteter som kurs og prosedyrer for spesialitetene. Ytterligere læringsaktiviteter utvikles regionalt og lokalt, og knyttes opp mot læringsmål i kompetanseportalen.

Følgende definisjoner er gjeldende kompetansebegrep for vurderinger av kompetanse:

- **Laveste kompetansenivå:** Ha kjennskap til/ Kjenne til.
- **Mellomste kompetansenivå:** Ha kunnskap om/ Under supervisjon kunne utføre/anvende/håndtere osv.
- **Høyeste kompetansenivå:** Ha god kunnskap om/ Beherske/ Selvstendig kunne utføre/anvende/håndtere osv.

Det står beskrevet at læringsmål skal godkjennes av leder, etter at alle læringsaktivitetene har blitt godkjent av veileder eller supervisor. Noen av læringsmålene kan ikke godkjennes før helt mot slutten av tjenesten, da godkjenning av læringsmålet skal sikre tilstrekkelig erfaring, kompetanse og modning i faget til at man kan fungere som spesialist.

Kurs:

Utarbeidet av: Ann Kristin Gram	Fagansvarlig: Ann Kristin Gram	Verifisert av: []	Godkjent av: Ikke styrt	Dok.nr: D57859
------------------------------------	-----------------------------------	----------------------	----------------------------	-------------------

		Spesialiseringsløpet for Rus- og avhengighetsmedisin (LIS 3 RUS) ved Avdeling for rus- og avhengighetsbehandling (ARA) ved Sørlandet Sykehus HF			Side: 2 Av: 57
Dokument-id: I.5.8.2-64	Utarbeidet av: Ann Kristin Gram	Fagansvarlig: Ann Kristin Gram	Godkjent dato: 11.02.2026	Godkjent av: Ikke styrt	Revisjon: 0.01

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

Det foreligger en nasjonalt anbefalt kursrekke innen spesialiseringsretningen. Disse kreves for å få oppfylt enkelte av læringsmålene. Det foreligger også kurs som kreves for å oppfylle krav i felles kompetansemodul, noen lokale for SSHF, andre nasjonale.

Fagspesifikk kursrekke består av:

- Innføringskurs 1 og 2 (Læringsmål: RUS 001, 002, 011, 021, 066 og 069)
- Grunnkurs 1 (Læringsmål: RUS 004, 020, 030, 032,033,059)
- Grunnkurs 2 (Læringsmål: RUS 004, 020, 047)
- Grunnkurs 3 (Læringsmål: RUS 015, 019, 056, 057)
- Grunnkurs 4 (Læringsmål: RUS 005, 006, 008, 013, 024, 059, 061)
- Farmakologi ved rus og avhengighetslidelser (Læringsmål: RUS 004, 020, 021, 030, 032, 033, 036, 046)
- Toksikologi (Læringsmål: RUS 034)
- Emnekurs i psykoterapi: 2 av 3: Kognitiv terapi, gruppeterapi og psykodynamisk terapi. (Læringsmål: RUS 025, 026, 027, 028, 029)
- ADHD (Læringsmål: RUS 040)

I tillegg ligger disse kursene (der noen også er del av kursrekke i Felles kompetansemål) som del av lokale læringsaktiviteter:

- Lokal opplæring i MI (RUS 002)
- Nettkurs i sakkyndigarbeid (RUS068)

Kursrekke i Felles kompetansemål for LIS 2/3 består av:

- PedKom 2 (Læringsmål: FKM LM-04, 21, 22, 33, 51)
- PedKom 3 (Læringsmål: FKM LM-19, 21, 22)
- Kurs i forskning, kvalitetsforbedring og pasientsikkerhet (Læringsmål: FKM LM-13, 32, 34, 42, 43)
- Veilederkurs (Læringsmål: FKM LM-20 og RUS 066)
- Administrasjon og ledelse (Læringsmål: FKM LM-42, 59, 60, 70, 71, 72, 73, 74)
- Kurs i sakkyndigarbeid (Læringsmål: FKM LM- 46 og 47, og RUS 068)

Plan for klinisk tjeneste og læringsaktiviteter for LIS3 i faget Rus- og avhengighetsmedisin ved SSHF

Planen skal si noe om hvor de forskjellige læringsmålene kan oppnås. Læringsmålene/-aktivitetene skal sikre praktisk klinisk erfaring med alle de viktigste tjenestetypene innen rus- og avhengighetsfaget. OBS! Flere læringsmål kan oppnås på flere steder. Det er ikke sikkert at læringsmålene oppnås på angitt sted under, dette er ment som en rettesnor på hvor de kan oppnås. Beskrivelsen av hvert læringsmål under er ikke fullstendig utdypende. Sjekk opp spesifikasjon i Kompetanseportalen.

NB! Alle læringsmål og læringsaktiviteter skal oppfylles, uavhengig av hvilken kombinasjon av tjenesteplasseringer som velges.

Godkjenning av læringsmål skal også innbefatte en **kvalitativ vurdering** av kompetanseområde.

Anbefalt utdanningsløp og læringsarenaer for ulike læringsmål

	Spesialiseringsløpet for Rus- og avhengighetsmedisin (LIS 3 RUS) ved Avdeling for rus- og avhengighetsbehandling (ARA) ved Sørlandet Sykehus HF				Side: 3 Av: 57
	Dokument-id: I.5.8.2-64	Utarbeidet av: Ann Kristin Gram	Fagansvarlig: Ann Kristin Gram	Godkjent dato: 11.02.2026	Godkjent av: Ikke styrt

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

Flere av læringsmålene i utdanningsløpet vurderes som så omfattende og gjennomgripende for rolleforståelsen som spesialist i rus- og avhengighetsmedisin at det vurderes hensiktsmessig at disse ikke godkjennes før i løpet av siste året av spesialiseringsløpet. Det fremkommer i beskrivelsene for den kliniske tjenesten under hvert læringsmål hva som mer spesifikt er tenkt om dette.

Dette dreier seg om læringsmål: **RUS 001, 002, 003, 004, RUS 014, 031, 035, 045, 059, 066, 073 og 075.**

De fleste læringsmålene i utdanningsløpet kan oppnås ved flere læringsarenaer, slik at ulike kombinasjoner av læringsarenaer kan gi godkjenning av alle læringsmål. Samtidig anbefaler vi en viss rekkefølge på læringsarenaer, som vi tenker gir en god progresjon i spesialiseringsløpet.

1. Avrusning:

Anbefalt 12 mnd. i avrusningsenhet. ARA SSHF har 2 enheter: AP- K og AP-A, i henholdsvis Kristiansand og Arendal

Læringsmål som bør være fokus under tjenestetiden ved avrusningsenhet: RUS 001, 004, 006, 007, 015, 018, 021, 024, 032, 033, 034, 045, 046, 047, 050, 054, 059, 061, 065, 069, 070

Øvrige aktuelle læringsmål: RUS 002, 003, 005, 009, 010, 012, 013, 014, 016, 020, 022, 031, 044, 048, 049, 051, 052, 053, 055, 056, 057, 058, 062, 063, 064, 066, 067, 068, 069, 071, 072, 073, 074, 075.

2. Døgnbehandling:

Anbefalt 6 mnd. tjenestetid i henholdsvis ARA Byglandsfjord eller Enhet for gruppe. Evt. ekstern tjeneste i døgninstitusjon.

Læringsmål som bør være fokus under tjenestetid ved døgnbehandlingsenhet: RUS 001, 002, 003, 005, 006, 008, 009, 010, 011, 012, 013, 014, 017, 020, 023, 028, 029, 030, 031, 035, 036, 042, 043, 044, 045, 046, 048, 054, 055, 060, 064, 067, 068, 069, 070, 071, 073, 074.

Øvrige aktuelle læringsmål: RUS 004, 007, 015, 016, 018, 022, 024, 025, 026, 027, 034, 037, 038, 039, 040, 041, 047, 049, 050, 051, 052, 053, 056, 057, 058, 059, 061, 062, 063, 065, 066, 069, 072, 075.

3. Enhet for rus og psykiatri:

I tillegg til døgnbehandling anbefales 6-12 mnd. tjenestetid ved ARA Enhet for rus- og psykiatri som er en utredningspost og som også håndhever pasienter innlagt etter HOTL §10-2 og §10-4.

Læringsmål som bør være fokus under tjenestetid ved utredningsenhet: RUS 003, 005, 008, 009, 010, 011, 014, 016, 018, 020, 023, 035, 036, 037, 038, 039, 040, 041, 042, 043, 044, 046, 059, 067, 068, 070,

Øvrige aktuelle læringsmål: RUS 001, 002, 004, 006, 007, 012, 013, 015, 022, 024, 025, 026, 027, 028, 029, 030, 031, 034, 045, 047, 048, 049, 050, 051, 052, 053, 054, 055, 056, 057, 058, 060, 061, 062, 063, 064, 065, 066, 069, 071, 072, 073, 074, 075.

4. Psykiatri

Det kreves 1 år sidetjeneste i psykiatrisk avdeling, hvorav 6 mnd av tjenesten må være knyttet til akuttpsykiatrisk funksjon. Det siste halvåret kan brukes til valgfri psykiatrisk tjeneste etter nærmere avtale med psykiatrisk sykehusavdeling (PSA) i henholdsvis Arendal eller Kristiansand, Avdeling for barn og unges psykiske helse (ABUP) eller en av sykehusets DPS (DPS Østre Agder, DPS Solvang, DPS Strømme eller DPS Lister).

	Spesialiseringsløpet for Rus- og avhengighetsmedisin (LIS 3 RUS) ved Avdeling for rus- og avhengighetsbehandling (ARA) ved Sørlandet Sykehus HF				Side: 4 Av: 57
	Dokument-id: I.5.8.2-64	Utarbeidet av: Ann Kristin Gram	Fagansvarlig: Ann Kristin Gram	Godkjent dato: 11.02.2026	Godkjent av: Ikke styrt

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

Læringsmål som bør være fokus under tjenestetid i psykiatri: RUS 001, 016, 035, 036, 037, 038, 039, 040, 041, 042, 044, 059, 061, 070.

Øvrige aktuelle læringsmål: RUS 009, 010, 011, 012, 013, 025, 026, 027, 031, 034, 041, 043, 046, 062, 065.

5. Poliklinisk tjeneste

Anbefalt 6-12 mnd. tjenestetid ved LAR. I tillegg anbefales 1 års øvrig poliklinisk tjeneste. Dette kan være 1 år ved ordinær ruspoliklinikk, 1 år i ARA ambulant, eller kanskje aller helst en kombinasjon av disse.

Læringsmål som bør være fokus under den polikliniske tjenestetiden: RUS 001, 002, 003, 004, 005, 006, 009, 010, 011, 012, 013, 016, 017, 019, 020, 022, 023, 025, 026, 027, 028, 030, 031, 033, 035, 036, 038, 039, 040, 041, 042, 043, 044, 055, 059, 060, 061, 063, 067, 068, 069, 070, 071, 072, 073, 074, 075.

Øvrige aktuelle læringsmål: RUS 007, 008, 014, 015, 018, 024, 028, 029, 034, 037, 045, 046, 047, 048, 049, 050, 051, 052, 053, 054, 056, 057, 058, 062, 064, 065, 066.

Undervisning:

Pr. november 2022 har vi felles, regional undervisningsrekke med Oslo Universitetssykehus, Akershus Universitetssykehus, Sykehuset i Vestfold, Sykehuset Innlandet og Trasoppklinikken. Det er satt sammen en gruppe av utdanningsansvarlige overlege ved de respektive sykehusene som, evt. i samråd med utdanningsutvalgene, har ansvar for å sikre at undervisningen dekker de relevante læringsmål. Det er utarbeidet en 3 års rullerende plan for overordnede tema (med underliggende læringsmål) som skal tas opp i internundervisning:

1. år: Generell klinisk kompetanse.
2. år: Undersøke og vurdere.
 - Behandling og psykososiale tiltak.
3. år: Spesifikk klinisk kompetanse.
 - Kommunikasjon og samhandling.
 - Helsefremmende og samfunnsmedisinsk arbeid.

Undervisningen gjennomføres 2 t/uke, tirsdager kl. 1015-12. Undervisningen er obligatorisk, og det aksepteres inntil 10% fravær.

Angående fravær:

Følgende anses som fravær:

- Sykdom, lovfestet og tariffestet permisjon og annet fravær
- Uttak av overført ferie eller forskuddsferie

Ordinær ferie, deltakelse på kurs og andre utdanningsaktiviteter er ikke fravær og skal ikke trekkes fra tjenestetiden.

Det maksimalt tillatte fraværet i LIS2/3 er: 10% av utdanningstiden (minimumstiden). Ved fravær utover det tillatte, skal fraværet trekkes fra tjenestetiden. Utdanningstiden må da forlenges tilsvarende.

		Spesialiseringsløpet for Rus- og avhengighetsmedisin (LIS 3 RUS) ved Avdeling for rus- og avhengighetsbehandling (ARA) ved Sørlandet Sykehus HF			Side: 5 Av: 57
Dokument-id: I.5.8.2-64	Utarbeidet av: Ann Kristin Gram	Fagansvarlig: Ann Kristin Gram	Godkjent dato: 11.02.2026	Godkjent av: Ikke styrt	Revisjon: 0.01

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

Gjennomgang av læringsmål og læringsaktiviteter:

Viktig at man også sjekker Kompetanseportalen for utdypende tekst for hvert læringsmål, da denne ikke er tatt med i teksten under. Denne utdypende teksten vil kunne gi viktig tilleggsinformasjon om hvordan hvert læringsmål skal forstås og hva som skal tillegges vekt under hvert læringsmål.

Læringsmål		
RUS 001	<p>Møte pasient og pårørende respektfullt og fordomsfritt, i tråd med god brukermedvirkning</p> <p>Beherske møtet med pasienten og pårørende respektfullt og fordomsfritt, i tråd med god brukermedvirkning.</p> <p>Selvstendig kunne:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tilpasse kommunikasjon til situasjon, pasientens forståelsesramme og forutsetninger. - håndtere og ha bevissthet om genrelle og spesielle forhold som påvirker pasientens reaksjon på/relasjon til legen og legens reaksjon på pasienten - etablere terapeutisk allianse som grunnlag for videre behandling - håndtere relasjon til traumatiserte pasienter, pasienter med personlighetsforstyrrelser og pasienter med utfordrende atferd 	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, ARA Byglandsfjord, Enhet for gruppe, ARA ambulant, PSA A/K, DPS, ABUP. Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Dette læringsmålet kan ikke godkjennes før i evalueringskollegium siste ½ år av LIS-løpet.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder.</p> <p>Evalueringskollegium, 10</p> <p>Beskrivelse: Det skal ila LIS-perioden gjennomføres min 10 evalueringer av LIS etter mal for evalueringskollegium. Referat/mal fra møtet scannes inn her.</p> <p>Dokumentasjonsform: Mal fra evalueringskollegium scannes inn + signatur fra leder.</p> <p>Vurdering av pasienter med akutte problemer, minimum 20.</p> <p>Beskrivelse: Vurdering av pasienter med problemstillinger knyttet til akutt rus. Det kan være akutte rusrelaterte somatiske problemstillinger, akutte rusrelaterte psykiatriske problemstillinger og vurderinger med tanke på videre håndtering av dette. Det kan også dreie seg om vurderinger knyttet til overdosefare, akutt fare for tap av viktige relasjoner, arbeid eller bosted.</p>

Dokument-id:
 I.5.8.2-64

 Utarbeidet av:
 Ann Kristin Gram

 Fagansvarlig:
 Ann Kristin Gram

 Godkjent dato:
 11.02.2026

 Godkjent av:
 Ikke styrt

 Revisjon:
 0.01

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

Dokumentasjonsform: Egenregistrering med signatur av supervisor/veileder etter 20.

Mottak, undersøkelse og behandling av pasienter til avrusning, minimum 50

Beskrivelse: Mottak, med full inntakstjournal, og oppfølging av minimum 50 pasienter for avrusning. Alle typer rusmidler.

Dokumentasjonsform: Egenregistrering med signatur av supervisor eller veileder når gjennomført 50.

Mottak til døgnbehandling, minimum 20.

Beskrivelse: Mottak og full inntakstjournal på pasienter som tas imot til døgnbehandling i TSB.

Dokumentasjonsform: Egenregistrering og signatur av supervisor eller veileder når gjennomført 20.

Mottak til poliklinikk, minimum 20.

Beskrivelse: Mottak og full inntakstjournal på pasienter som tas imot til poliklinisk behandling i TSB.

Dokumentasjonsform: Egenregistrering, og signatur av supervisor eller veileder når gjennomført 20.

Mottak og oppfølging av pasienter til opptrapping eller konvertering i LAR, minimum 5.

Beskrivelse: Mottak, vurdering og oppfølging av 5 pasienter under opptrapping eller konvertering i LAR under tjeneste på avrusning.

Dokumentasjonsform: Egenregistrering, og signatur av supervisor når gjennomført 5.

Mottak og oppfølging av pasienter i LAR, minimum 5.

Beskrivelse: Mottak, vurdering og oppfølging av 5 pasienter i LAR poliklinikk.

Dokumentasjonsform: Egenregistrering, og signatur av supervisor eller veileder etter 5.

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		<p>Mottak av pasienter <23 år, minimum 5.</p> <p>Beskrivelse: Mottak med full innkomstjournal av pasienter til behandling i TSB, enten til avrusning, poliklinisk behandling eller døgntilrettelagt behandling.</p> <p>Se i sammenheng med RUS 004.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering, og signatur av supervisor eller veileder når gjennomført 5.</p> <p>Mottak av pasienter >60 år, minimum 10.</p> <p>Beskrivelse: Mottak og evt. full innkomstjournal av pasienter over 60 år enten til avrusning, poliklinisk behandling eller døgntilrettelagt behandling.</p> <p>Se i sammenheng med RUS 004.</p> <p>Dokumentasjonsform: Gjennomgang med supervisor eller veileder av 2 av notatene, samt egenregistrering signatur av supervisor eller veileder når gjennomført 10.</p> <p>Innføringskurs 1 og 2</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis x2 (se i sammenheng med RUS 002, 011, 021, 066 og 069)</p>
RUS 002	<p>Brukermedvirkning, motivasjonsfremmende metoder, planer</p> <p>Selvstendig kunne fremme brukermedvirkning i pasientens egen behandling og endringsprosess.</p> <p>Selvstendig kunne anvende:</p> <ul style="list-style-type: none"> -motivasjonsfremmende metoder som Motiverende intervju (MI) -systematisk bruk av planer som tiltaksplaner, handlingsplaner, behandlingsplaner, individuell plan og kriseplan 	<p>Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Dette læringsmålet kan ikke godkjennes før i evalueringskollegium siste ½ år av LIS-løpet.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder.</p>

		Spesialiseringsløpet for Rus- og avhengighetsmedisin (LIS 3 RUS) ved Avdeling for rus- og avhengighetsbehandling (ARA) ved Sørlandet Sykehus HF			Side: 8 Av: 57
Dokument-id: I.5.8.2-64	Utarbeidet av: Ann Kristin Gram	Fagansvarlig: Ann Kristin Gram	Godkjent dato: 11.02.2026	Godkjent av: Ikke styrt	Revisjon: 0.01

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		<p>Lokal opplæring i MI</p> <p>Beskrivelse: Lokalt 2 dagers kurs i motiverende intervju arrangert av SSHF. Som RUS 027.</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis.</p> <p>Innføringskurs 1 og 2</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis x2 (se i sammenheng med RUS 001, 011, 021, 066 og 069)</p>
RUS 003	<p>Brukermedvirkning – involvere pårørende og nettverk</p> <p>Selvstendig kunne involvere pårørende og nettverk i pasientbehandlingen i tråd med god brukermedvirkning.</p>	<p>Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Dette læringsmålet kan ikke godkjennes før i evalueringskollegium siste ½ år av LIS-løpet.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder.</p> <p>Pårørendesamtaler/ komparentopplysninger, minimum 4</p> <p>Beskrivelse: Samtaler med pårørende til pasienter i TSB. Kan handle om informasjon til pårørende eller innhenting av komparentopplysninger. Skal dokumenteres skriftlig. 2 av disse skal legges frem for supervisor.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering av 4, 2 med signatur av supervisor.</p>
RUS 004	<p>Rusmidler –utbredelse, bruk, virkemåte, farmakologi og interaksjoner, effekt</p> <p>Ha god kunnskap om rusmidler:</p>	<p>Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt</p>

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

- utbredelse og bruk av rusmidler og legemidler
- rusmidlenes virkemåte, farmakologi og interaksjoner (farmakodynamisk og farmakokinetisk)
- effekten av rusmidler (toksikologi) –i ulike livsfaser –for foster –kvinne/mann – på kort og lang sikt

veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.

Dette læringsmålet kan ikke godkjennes før i evalueringskollegium siste ½ år av LIS-løpet.

Dokumentasjonsform: Signatur veileder.

Gjennomgå avdelingens rutiner

Læringsform: Selvstudium

Beskrivelse: Gjennomgang av avdelingens rutiner knyttet til avrusning og LAR. Finnes i EKweb.

Dokumentasjonsform: Egenregistrering.

Mottak av pasienter <23 år, minimum 5.

Beskrivelse: Mottak, evt. med full innkomstjournal, av pasienter til behandling i TSB, enten til avrusning, poliklinisk behandling eller døgnbehandling.

Se i sammenheng med RUS 001.

Dokumentasjonsform: Egenregistrering, og signatur av supervisor eller veileder når gjennomført 5.

Mottak av pasienter >60 år, minimum 10.

Beskrivelse: Mottak og evt. full innkomstjournal av pasienter over 60 år enten til avrusning, poliklinisk behandling eller døgnbehandling.

Se i sammenheng med RUS 001.

Dokumentasjonsform: Egenregistrering, og signatur av supervisor eller veileder når gjennomført 10.

Vurdering av gravide, minimum 1

Beskrivelse: Vurdering i form av mottak eller oppfølging av minimum 1 gravid med rusproblematikk.

Dokumentasjonsform: Signatur av supervisor.

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		<p>Selvstudium</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av nasjonale retningslinjer for LAR, avrusning og gravide i LAR.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering.</p> <p>Grunnkurs 1</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis (se i sammenheng med RUS 020, 030, 032, 033, 059)</p> <p>Grunnkurs 2</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis (se i sammenheng med RUS 020, 047)</p> <p>Farmakologi for rus- og avhengighetsmedisin</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis (se i sammenheng med RUS 020, 021, 030, 032, 033, 036, 046)</p>
RUS 005	<p>Pasientens funksjonsnivå og ressurser- grad av avhengighet og rusmestring</p> <p>Selvstendig kunne vurdere pasientens funksjonsnivå og ressurser innenfor ulike livsområder og endringsmotivasjon, grad av avhengighet og rusmestring.</p>	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Læringsmålet skal vurderes/godkjennes i evalueringskollegium sammen med RUS 006.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.</p> <p>Gjennomgang av journal, 5 stk.</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av pasientens journal med tanke på pasientens funksjonsnivå, hvilke rusmidler som blir brukt, grad av avhengighet. Legge frem resymè for supervisor eller veileder (alt etter hva som er mest hensiktsmessig).</p>

Dokument-id:
I.5.8.2-64

Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram

Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram

Godkjent dato:
11.02.2026

Godkjent av:
Ikke styrt

Revisjon:
0.01

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		<p>Dokumentasjonsform: Signatur av supervisor eller veileder.</p> <p>Selvstudium</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av relevant litteratur knyttet til læringsmålet tema. F.eks. lærebøker i rus- og avhengighetsfaget.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering.</p> <p>Grunnkurs 4</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis (se i sammenheng med RUS 006, 008, 013, 024, 059, 061)</p>
RUS 006	<p>Rusanamnese og systematisk samtale</p> <p>Selvstendig kunne ta opp rusanamnese og bruke systematisk samtale</p>	<p>Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Læringsmålet skal vurderes/godkjennes i evalueringskollegium sammen med RUS 005.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder.</p> <p>Grunnkurs 4</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis (se i sammenheng med RUS 004, 008, 013, 024, 059, 061)</p>
RUS 007	<p>Kartleggingsverktøy</p> <p>Selvstendig kunne bruke anerkjente kartleggingsverktøy.</p>	<p>Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder tilsvarende 1t pr. uke.</p>

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		<p>Mest hensiktsmessig at dette læringsmålet gjennomføres under tjeneste for avrusning.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur supervisor eller veileder.</p> <p>Selvstudium</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av relevant litteratur knyttet til kartleggingsverktøy.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering.</p>
RUS 008	<p>Sosial bakgrunn, tilknytning og kulturell ramme</p> <p>Selvstendig kunne vurdere sosial bakgrunn og tilknytning, og kulturell ramme herunder religiøs tilhørighet.</p>	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder.</p> <p>Gjennomgang av journal, 1</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av pasientjournal med fokus på sosial bakgrunn, tilknytning og kulturell ramme, med oppsummerende notat. Legge det frem for supervisor eller veileder.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur supervisor eller veileder.</p> <p>Grunnkurs 4</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis (se i sammenheng med RUS 004, 006, 013, 024, 059, 061)</p>
RUS 009	<p>Utredning/kartlegging utført av annet tverrfaglig personell</p> <p>Selvstendig kunne anvende og integrere</p>	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant, PSA A/K, DPS, ABUP.</p>

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

	utredning/kartlegging som er utført av annet tverrfaglig personell.	<p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Læringsmålet kan godkjennes i evalueringskollegium etter minst 2 års tjeneste som inneholder klinisk arbeid i både døgnavdeling og poliklinikk.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur supervisor eller veileder.</p>
RUS 010	Tidligere journalopplysninger Selvstendig kunne vurdere tidligere journalopplysninger.	Klinisk praksis under supervisjon og veiledning Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant, PSA A/K, DPS, ABUP. Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke. Dokumentasjonsform: Signatur supervisor eller veileder.
RUS 011	Påvirkningsfaktorer i oppvekst, utviklingshistorie, skolegang/arbeid, risikofaktorer med mer Selvstendig kunne innhente og vurdere opplysninger, eventuelt komparentopplysninger, om påvirkningsfaktorer i oppvekst og utviklingshistorie, skolegang/arbeid, ressursfaktorer, sårbarhet, risikofaktorer og forhold til rettsvesenet, herunder faktorer som: - familiær disposisjon - pasientens styrke og motstandskraft	Klinisk praksis under supervisjon og veiledning Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant, PSA A/K, DPS, ABUP. Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke. Læringsmålet skal ikke godkjennes før i evalueringskollegium i løpet av siste året av spesialiseringsløpet. Dokumentasjonsform: Signatur veileder Skriftlig notat med utgangspunkt i samtale med pas. eller pårørende, 2 stk.

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

	<ul style="list-style-type: none"> - vold og seksuelle overgrep - omsorgssvikt 	<p>Beskrivelse: 2 skriftlige notater med utgangspunkt i samtale med pasient og evt. pårørende, f.eks. etter anamnesemal. Skal inneholde anamnese og evt. komparentopplysninger, og være knyttet til oppvekst, utviklingshistorie, skolegang/arbeid osv. Gjennomgang med supervisor eller veileder.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur supervisor eller veileder.</p> <p>Innføringskurs 1 og 2</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis x2 (se i sammenheng med RUS 001, 002, 021, 066, 069)</p>
RUS 012	<p>Pasientens tidligere behandlingserfaring</p> <p>Selvstendig kunne vurdere pasientens tidligere behandlingserfaring.</p>	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant, PSA A/K, DPS, ABUP.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder.</p> <p>Gjennomgang av journaler, 5 stk</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av journal med tanke på hva som har vært nyttig i ulike faser og hva som kan ha bidratt til at endringsfaser har stoppet opp. Skriftlig oppsummeringsnotat gjennomgås med supervisor.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur supervisor.</p>
RUS 013	<p>Livssituasjon og familiesituasjon</p> <p>Selvstendig kunne vurdere pasientens livssituasjon og familiesituasjon inkludert:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omsorg for barn - sosialt nettverk - økonomisk situasjon - arbeidsevne og yrkesutøvelse 	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant, PSA A/K, DPS, ABUP.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.</p>

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

	<ul style="list-style-type: none"> - boforhold og boevne - språk og språkfunksjon 	Grunnkurs 4 Dokumentasjonsform: Kursbevis (se i sammenheng med RUS 004, 006, 008, 024, 059, 061)
RUS 014	Psykisk status, kognitiv fungering og relasjonelle evner Selvstendig kunne vurdere psykisk status, kognitiv fungering og relasjonelle evner.	Klinisk praksis under supervisjon og veiledning Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant. Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke. Kan godkjennes i evalueringskollegium ila siste året av spesialiseringen. Dokumentasjonsform: Signatur supervisor eller veileder. Pasientsamtaler sammen med relevant spesialist, minimum 3 Beskrivelse: LIS skal gjennomføre minst 3 pasientsamtaler med fokus på kognitiv fungering og relasjonelle evner (min. èn av hver) sammen med relevant spesialist (spes. i rus- og avhengighetsmedisin, psykiater eller psykologspesialist). LIS skal journalføre samtalen i etterkant. Dokumentasjonsform: Signatur supervisor.
RUS 015	Somatisk status- sykdommer/skader Selvstendig kunne vurdere somatisk status ved tegn og symptomer på sykdommer/skader.	Klinisk praksis under supervisjon og veiledning Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant. Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.

Dokument-id: I.5.8.2-64	Utarbeidet av: Ann Kristin Gram	Fagansvarlig: Ann Kristin Gram	Godkjent dato: 11.02.2026	Godkjent av: Ikke styrt	Revisjon: 0.01
-----------------------------------	---	--	-------------------------------------	-----------------------------------	--------------------------

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		<p>Dette læringsmålet kan vurderes/godkjennes i evalueringskollegium etter 1 år klinisk tjeneste ved avrusningsenhet, så sant alle læringsaktiviteter er godkjente.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur supervisor eller veileder.</p> <p>Grunnkurs 3</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis (Se i sammenheng med RUS 019, 056, 057)</p>
RUS 016	<p>Skille rusmiddelrelatert og ikke-rusmiddelrelatert</p> <p>Selvstendig kunne skille mellom rusmiddelrelaterte og ikke-rusmiddelrelaterte symptomer, tilstander, sykdommer og skader.</p>	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant, PSA A/K, DPS, ABUP.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Dette læringsmålet kan godkjennes etter klinisk tjeneste ved ERP.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur supervisor eller veileder.</p> <p>Differensialdiagnostiske drøftinger, 2 stk.</p> <p>Beskrivelse: To skriftlige differensialdiagnostiske drøftinger knyttet til enten somatikk/rus eller psykiatri/rus. Minst én av disse bør gjøres under klinisk tjeneste ved ERP. Gjennomgang av notat med supervisor eller veileder.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur supervisor eller veileder.</p>
RUS 017	Livsstilsfaktorer	Klinisk praksis under supervisjon og veiledning

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

	<p>Selvstendig kunne vurdere livsstilsfaktorer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - fysisk aktivitetsgrad - ernæringsstatus - røykevaner - døgnrytme 	<p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved ARA BF, Enhet for gruppe, POL-A/K, LAR Agder, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder.</p>
RUS 018	<p>Sette diagnoser –anvende diagnostiske verktøy</p> <p>Selvstendig kunne anvende resultatet av klinisk intervju og undersøkelse til å sette diagnoser med tanke på pasientens rusproblematikk. Herunder selvstendig kunne anvende validerte diagnostiske verktøy.</p>	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Læringsmålet kan vurderes/godkjennes i evalueringskollegium etter 1 års klinisk tjeneste ved avrusningsenhet, men kan også gjøres ved andre læringsarenaer i ARA.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder.</p> <p>Rusdiagnostiske vurderinger, 5 stk</p> <p>Beskrivelse: 5 vurderinger av rusdiagnoser. Gjennomgang av vurdering med supervisor. Dette anbefales gjennomført ved avrusningsenhet, men kan også gjøres ved andre læringsarenaer i ARA.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur supervisor.</p>
RUS 019	<p>Avhengighetstilstander, følgetilstander og avhengighetslidelser</p> <p>Selvstendig kunne vurdere:</p> <ul style="list-style-type: none"> -avhengighetstilstander og følgetilstander som skyldes 	<p>Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved POL-A/K, LAR Agder eller ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p>

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

	<p>rusmiddelinntak, herunder også nikotin og løsemidler</p> <ul style="list-style-type: none"> - avhengighetstilstander som ikke skyldes bruk av psykoaktive stoffer - avhengighetstilstander som skyldes prestasjonsfremmende midler, herunder AAS 	<p>Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.</p> <p>Skriftlig notat på avhengighetslidelse som ikke skyldes bruk av psykoaktive stoffer, 1</p> <p>Beskrivelse: Skriftlig notat vedr. avhengighetslidelse som skyldes annet enn bruk av psykoaktive stoffer, f.eks. gambling, gaming, sex.</p> <p>Dokumentasjonsform: Gjennomgang og signatur av veileder.</p> <p>Selvstudium</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av litteratur knyttet til avhengighetstilstander som f.eks. gambling, gaming eller sex. Samt litteratur knyttet til bruk av anabole androgene steroider.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering</p> <p>Grunnkurs 3</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis (Se i sammenheng med RUS 015, 056, 057)</p>
RUS 020	<p>Nevrobiologiske endringer</p> <p>Selvstendig kunne gjenkjenne og forstå de nevrobiologiske endringer pasientens bruk av rusmidler har ført til.</p>	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder.</p> <p>Selvstudium</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av litteratur relevant for læringsmålet.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering.</p>

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		<p>Grunnkurs 1</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis (Se i sammenheng med RUS 004, 030, 032, 033, 059)</p> <p>Grunnkurs 2</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis (Se i sammenheng med RUS 004, 047)</p> <p>Farmakologi for rus- og avhengighetsmedisin</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis (Se i sammenheng med RUS 004, 021, 030, 032, 033, 036, 046)</p>
RUS 021	<p>Rusmiddeltester</p> <p>Selvstendig kunne anvende og tolke rusmiddeltester i biologisk materiale.</p>	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk praksis under supervisjon og veiledning ved AP-A/K.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Læringsmålet kan godkjennes etter 1 års klinisk tjeneste ved avrusningsenhet, så sant alle læringsaktiviteter er godkjente.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur supervisor.</p> <p>Innføringskurs 1 og 2</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis x2 (Se i sammenheng med RUS 001, 002, 011, 066, 069)</p> <p>Farmakologi for rus- og avhengighetsmedisin</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis (Se i sammenheng med RUS 004, 020, 030, 032, 033, 036, 046)</p>
RUS 022	<p>Prioriteringsforskriften og veileder i TSB, tverrfaglig team</p>	<p>Deltakelse i vurderingsteam, min 2</p> <p>Beskrivelse: Som RUS 075. LIS skal delta minst 2 ganger i vurderingsteam. Til hver av gangene skal LIS</p>

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

	<p>Selvstendig kunne vurdere henvisninger i henhold til prioriteringsforskriften og veileder i TSB, og sikre medisinsk perspektiv og helhetlig forståelse i tverrfaglig team.</p>	<p>forberede 5 saker (totalt 10 saker) etter prioriteringsveileder og med fokus på medisinske forhold/somatikk. Gjøre seg opp en mening og delta i diskusjon rundt saken.</p> <p>Bør gjøres tidligst 1. år i ARA. Kan gjøres senere men, ikke 1. år da man bør ha noe erfaring fra arbeid i TSB.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur supervisor</p> <p>Gjennomført rettighetsvurderinger, minimum 30.</p> <p>Beskrivelse: Som RUS 075. Delta i 30 vurderinger av om pasienter har rett til behandling, evt. hvilken behandling, gjennom deltakelse i vurderingsteam.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur supervisor eller veileder når gjennomført 30 stk.</p> <p>Selvstudium</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av prioriteringsforskrift og veileder i TSB i forbindelse med at man skal delta i vurderingsteam.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering.</p>
RUS 023	<p>Ruslidelser –planlegge behandling –samhandling</p> <p>Selvstendig kunne planlegge behandling av ruslidelser</p> <ul style="list-style-type: none"> - sammen med pasienten - sammen med tverrfaglig team - sammen med pårørende/nettverk - i samhandling med annen spesialisthelsetjeneste - i samhandling med kommunale aktører 	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Det forventes at LIS i løpet av sin kliniske tjeneste lager behandlingsplaner, deltar i og leder ansvarsgruppemøter/ samarbeidsmøter.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder.</p>

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		<p>Individuell plan/behandlingsplan, 6 stk</p> <p>Beskrivelse: LIS skal utarbeide 6 individuelle planer eller behandlingsplaner.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur supervisør</p> <p>Samarbeidsmøter/ansvarsgruppemøter, 6 stk.</p> <p>Beskrivelse: LIS skal delta i, og lede, 6 samarbeidsmøter/ansvarsgruppemøter. Som RUS 067 og RUS 074.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur supervisør eller veileder.</p>
RUS 024	<p>Barn som pårørende</p> <p>Selvstendig kunne vurdere oppfølgingsbehov og iverksette tiltak overfor barn som pårørende.</p>	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder.</p> <p>Vurdering av barn som pårørende, min. 5 stk.</p> <p>Beskrivelse: Gå gjennom «Barn som pårørende»-skjema, gjerne i samråd med barneansvarlig på enheten.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av supervisør.</p> <p>Samarbeid med barnevern</p> <p>Beskrivelse: Samarbeid med barnevernstjenesten enten i form av dialog rundt aktuell, klinisk sak og vurdering av tiltak, eller bekymringsmelding. Min. x1.</p> <p>Gjerne i samråd med barneansvarlig på enheten. (Se også i sammenheng med RUS 067)</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av supervisør eller veileder.</p>

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		Grunnkurs 4 Dokumentasjonsform: Kursbevis (Se i sammenheng med RUS 005, 006, 008, 013, 059, 061)
RUS 025	Basale elementer i lege-pasient-forholdets dynamikk Ha god kunnskap om og beherske basale elementer i lege-pasient-forholdets dynamikk, rasjonelle og irrasjonelle sider av forholdet og hvordan tidligere relasjonelle- og andre livserfaringer påvirker forholdet. Selvstendig kunne bruke denne dynamikken diagnostisk og terapeutisk.	Klinisk praksis under supervisjon og veiledning Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant, PSA, DPS. Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke. Dokumentasjonsform: Signatur veileder Skriftlig rapport på pasienter i døgnbehandling, min 10. Beskrivelse: Diagnostiske vurderinger som inneholder fokus på det relasjonelle. Gjerne som del av fullverdig epikrise. Gjennomgang med supervisor eller veileder. Dokumentasjonsform: Signatur veileder eller supervisor. Skriftlig rapport på pasienter i poliklinisk behandling, min 10. Beskrivelse: Diagnostiske vurderinger som inneholder fokus på det relasjonelle. Gjerne som del av fullverdig epikrise. Gjennomgang med supervisor eller veileder. Dokumentasjonsform: Signatur supervisor eller veileder. Strukturert psykoterapiveiledning, 30 t. Beskrivelse: Som RUS 026, 027 og 028. Viser til eget dokument for ytterligere informasjon om denne. Dokumentasjonsform: Egenregistrering og attest fra psykoterapiveileder. Emnekurs i psykoterapi, 2 av 3: - Gruppeterapi

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		<p>- Psykodynamisk terapi</p> <p>- Kognitiv terapi</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis x2 (Se i sammenheng med RUS 026, 027, 028, 029)</p>
RUS 026	<p>Psykoteraeutisk samtalebehandling – psykoteraeutisk prosess og veiledningsprosess</p> <p>Beherske basale ferdigheter i systematisk psykoteraeutisk samtalebehandling av ulike pasienter over kortere og lengre tid, og forstå den psykoteraeutiske prosessen og veiledningsprosessen.</p>	<p>Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant, PSA, DPS.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Godkjennes i evalueringskollegium sammen med RUS 026, 027 og 028.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.</p> <p>Strukturert psykoteraeutiveiledning, 30 t.</p> <p>Beskrivelse: Som RUS 025, 027 og 028. Viser til eget dokument for ytterligere informasjon rundt denne.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering og attest fra psykoteraeutiveileder.</p> <p>Selvstudium:</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av litteratur knyttet til psykoteraeutisk metode og prosess.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering.</p> <p>Emnekurs i psykoteraeut, 2 av 3:</p> <p>- Gruppeterapi</p> <p>- Psykodynamisk terapi</p> <p>- Kognitiv terapi</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis x2 (Se i sammenheng med RUS 025, 027, 028, 029)</p>

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

RUS 027	Indikasjon for psykoterapi Selvstendig kunne vurdere indikasjon for psykoterapi ved ulike lidelser, herunder selvstendig kunne utføre: - motiverende intervju - teknikker hentet fra kognitiv terapi - psykoedukative metoder - stabiliserende traumebehandling	Klinisk praksis under supervisjon og veiledning Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant, PSA, DPS, ABUP. Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke. Godkjennes i evalueringskollegium sammen med RUS 025, 026 og 028. Dokumentasjonsform: Signatur veileder. Strukturert psykoterapiveiledning, 30 t Beskrivelse: Som RUS 025, 026 og 028. Viser til eget dokument for ytterligere informasjon om denne. Dokumentasjonsform: Egenregistrering og attest fra psykoterapiveileder Selvstudium Beskrivelse: Litteraturgjennomgang knyttet til MI (evt. podcast om MI), stabiliserende traumearbeid, kognitiv terapi. Dokumentasjonsform: Egenregistrering. Lokal opplæring i MI Beskrivelse: Lokalt 2 dagers kurs i motiverende intervju arrangert av SSHF. Som RUS 002. Dokumentasjonsform: Kursbevis. Emnekurs i psykoterapi, 2 av 3: - Gruppeterapi - Psykodynamisk terapi - Kognitiv terapi
----------------	---	---

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		Dokumentasjonsform: Kursbevis x2 (Se i sammenheng med RUS 025, 026, 028, 029)
RUS 028	Terapimetoder Ha kunnskap om og under veiledning kunne utføre to av følgende terapimetoder: <ul style="list-style-type: none"> - familierapi - kognitiv terapi - mentaliseringsbasert terapi - nettverksintervensjoner - forsterkingsbehandling - 12-trinnsbehandling - gruppeterapi - traumebehandling 	Klinisk praksis under supervisjon og veiledning Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant. Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke. Godkjennes i evalueringskollegium sammen med RUS 025, 026 og 028. Dokumentasjonsform: Signatur veileder. Strukturert psykoterapiveiledning, 30 t Beskrivelse: Som RUS 025, 026 og 028. Viser til eget dokument for ytterligere informasjon om denne. Dokumentasjonsform: Egenregistrering og attest fra psykoterapiveileder Selvstudium Beskrivelse: Gjennomgang av litteratur knyttet til de ulike behandlingsformene som er nevnt, hovedfokus på 2 av de nevnte. Dokumentasjonsform: Egenregistrering. Emnekurs i psykoterapi, 2 av 3: <ul style="list-style-type: none"> - Gruppeterapi - Psykodynamisk terapi - Kognitiv terapi Dokumentasjonsform: Kursbevis x2 (Se i sammenheng med RUS 025, 026, 027, 029)

Dokument-id: I.5.8.2-64	Utarbeidet av: Ann Kristin Gram	Fagansvarlig: Ann Kristin Gram	Godkjent dato: 11.02.2026	Godkjent av: Ikke styrt	Revisjon: 0.01
-----------------------------------	---	--	-------------------------------------	-----------------------------------	--------------------------

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

<p>RUS 029</p>	<p>Terapiformer –fysisk aktivitet, treningsterapi og andre terapiformer</p> <p>Ha kunnskap om betydningen av fysisk aktivitet, treningsterapi og andre terapiformer, herunder musikkterapi og dyreassistert terapi</p>	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder.</p> <p>Selvstudium</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av relevant litteratur knyttet til ulike terapiformer.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering.</p> <p>Emnekurs i psykoterapi, 2 av 3:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gruppeterapi - Psykodynamisk terapi - Kognitiv terapi <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis x2 (Se i sammenheng med RUS 025, 026, 027, 028)</p>
<p>RUS 030</p>	<p>Farmakologiske behandlingstiltak</p> <p>Selvstendig kunne vurdere indikasjoner, kontraindikasjoner og interaksjoner, og iverksette farmakologiske behandlingstiltak for rus- og avhengighetslidelser:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Substitusjonsbehandling (LAR) - aversiv behandling - blokkerende behandling - tenningsreducerende behandling 	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-A/K, POL-A/K, LAR Agder, ARA ambulant, ERP, BF, Enhet for gruppe,</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder.</p> <p>Gjennomgang av journal og oppsummerende notat, 5 stk</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av 5 journaler med tanke på vurdering av indikasjon for medikamentell behandling i form av aversive, blokkerende, tenningsreducerende</p>

Dokument-id: I.5.8.2-64	Utarbeidet av: Ann Kristin Gram	Fagansvarlig: Ann Kristin Gram	Godkjent dato: 11.02.2026	Godkjent av: Ikke styrt	Revisjon: 0.01
----------------------------	------------------------------------	-----------------------------------	------------------------------	----------------------------	-------------------

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

	<p>- bruk av vanedannende legemidler</p> <p>- placeboeffekter og medikamenters psykologiske betydning</p>	<p>eller vanedannende medikamenter og oppfølging av dette. Unntatt LAR. Skriftlig oppsummeringsnotat.</p> <p>Dokumentasjonsform: Gjennomgang og signatur av supervisor.</p> <p>Skriftlig rapport på oppfølging over tid (min 3mnd) av pasienter i LAR, minimum 10</p> <p>Beskrivelse: 10 oppsummerende notat med gjennomgang av medikamentell behandling i LAR og vurderinger gjort underveis, til bruk i f.eks. epikrise eller evalueringspunkt.</p> <p>Dokumentasjonsform: Gjennomgang med og signatur av supervisor.</p> <p>Selvstudium</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av litteratur knyttet til læringsmålets tema.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering.</p> <p>Grunnkurs 1</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis (Se i sammenheng med RUS 004, 020, 032, 033, 059)</p> <p>Farmakologi ved rus- og avhengighetslidelser</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis (Se i sammenheng med RUS 004, 020, 021, 032, 033, 036, 046)</p>
RUS 031	<p>Tilpasse behandling til ressurser og problemer</p> <p>Selvstendig kunne tilpasse behandling til ressurser og problemer inkludert alder, kjønn, kultur og religiøs tilknytning.</p>	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant, PSA A/K, DPS, ABUP.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p>

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		<p>Det forventes at LIS deltar aktivt i diskusjoner i enheten knyttet til pasientens ressurser, aldersgruppe, kjønn, kulturell ramme og religiøs tilknytning.</p> <p>Læringsmålet kan godkjennes ila siste året av LIS-løpet.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder.</p> <p>Skriftlige notat, 2 stk.</p> <p>Beskrivelse: 2 skriftlige notat, f.eks. behandlingsplaner, med fokus å identitet, at ulike pasienter skal ha ulik behandlingstilnærming med fokus på egne ressurser og problemer.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur supervisor eller veileder.</p>
RUS 032	<p>Abstinensstilstander</p> <p>Selvstendig kunne vurdere og behandle abstinensstilstander med hensyn til alvorlighet ved bruk av</p> <ul style="list-style-type: none"> - systematisk observasjon - miljøterapeutiske tiltak 	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Kan godkjennes i evalueringskollegium i slutten av avrusningstjenesten.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder.</p> <p>Mottak, undersøkelse og behandling av pasienter til avrusning, minimum 50</p> <p>Beskrivelse: Som RUS 001. Mottak, med full innkomstjournal, og oppfølging av, minimum 50 pasienter for avrusning. Alle typer rusmidler.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering, med signatur av supervisor eller veileder når gjennomført 50.</p>

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		<p>Opplæring i, og erfaring med, instrumenter som CIWA-Ar, COWS</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur supervisor</p> <p>Grunnkurs 1</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis (Se i sammenheng med RUS 004, 020, 030, 033, 059)</p> <p>Farmakologi for rus- og avhengighetsmedisin</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis (Se i sammenheng med RUS 004, 020, 021, 030, 033, 036, 046)</p>
RUS 033	<p>Medikamentell behandling</p> <p>Selvstendig kunne vurdere indikasjon for, og iverksette, medikamentell behandling, herunder:</p> <ul style="list-style-type: none"> - abstinensbehandling - nedtrappinger - krampeprofylakse 	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder.</p> <p>Polikliniske nedtrappinger, minimum 3</p> <p>Beskrivelse: Planlegge og følge opp minst 3 nedtrappingsplaner knyttet til benzodiazepiner eller opioider (utenfor LAR).</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur supervisor.</p> <p>Grunnkurs 1</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis (Se i sammenheng med RUS 004, 020, 030, 032, 059)</p> <p>Farmakologi for rus og avhengighetsmedisin</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis (Se i sammenheng med RUS 004, 020, 021, 030, 032, 036, 046)</p>
RUS 034	Intoksikasjon	Klinisk praksis under supervisjon og veiledning

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

	<p>Selvstendig kunne vurdere intoksikasjon, inkludert differensialdiagnostiske vurderinger. Selvstendig kunne vurdere behandlingsbehov, hvilket omsorgsnivå og hvilken avdeling som bør benyttes.</p>	<p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant, PSA A/K, DPS, ABUP.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Det forventes at LIS deltar i vaktordning under psykiatritjeneste da det pr. nå er her akutt rus-tilbudet i SSHF er lagt. Det forventes også at LIS deltar i vaktordning i ARA dersom dette etableres i SSHF på et senere tidspunkt.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder.</p> <p>Akuttvurderinger med tanke på intoksikasjon, min. 10</p> <p>Beskrivelse: 10 akuttvurderinger m.t.p. intoksikasjon. Journalnotat med undersøkelser, vurderinger og drøftinger. Vurderingen trenger ikke medføre flytting til annen avdeling, men det skal dokumenteres hvorfor man velger å gjøre som man gjør. Vurderingene bør drøftes med supervisor.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur supervisor.</p> <p>Kurs i toksikologi</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis</p>
RUS 035	<p>Psykiske lidelser og følgetilstander</p> <p>Selvstendig kunne vurdere psykiske lidelser og følgetilstander hos pasienter med rus- og avhengighetslidelser. Selvstendig kunne vurdere rus- og situasjonsrelaterte psykiske symptomer versus psykisk sykdom.</p>	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant, PSA A/K, DPS, ABUP.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Godkjennes i evalueringskollegium ila siste året i LIS-løpet.</p>

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.
RUS 036	Medikamentell behandling – samvalg Ha god kunnskap om medikamentell behandling av psykiske lidelser herunder virkning, effekt, bivirkninger, interaksjoner, gjeldende retningslinjer og behandlingsmonitorering. Selvstendig kunne håndtere og utføre slik behandling i TSB i samvalg med pasienten.	Klinisk praksis under supervisjon og veiledning Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-A/K, POL-A/K, LAR Agder, ARA ambulant, ERP, BF, Enhet for gruppe, PSA A/K, DPS, ABUP. Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke. Dokumentasjonsform: Signatur veileder. Farmakologi for rus- og avhengighetsmedisin Dokumentasjonsform: Kursbevis (Se i sammenheng med RUS 004, 020, 021, 030, 032, 033, 046)
RUS 037	Psykoselidelser og rusutløste psykoselignende tilstander – behandlingsbehov Selvstendig kunne diagnostisere og vurdere behandlingsbehov ved - psykoselidelser - rusutløste psykoselignende tilstander	Klinisk praksis under supervisjon og veiledning Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant, PSA A/K, DPS. Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke. Dokumentasjonsform: Signatur av veileder. Vurdere og diagnostisere pasienter, minimum 5. Beskrivelse: Vurdering og utredning av min. 5 pasienter med spørsmål om psykoselidelse. Gjennomgang av utredning med supervisor eller veileder på alle 5. Signatur: Supervisor eller veileder. Selvstudium Beskrivelse: Litteraturgjennomgang av aktuell litteratur knyttet til psykoselidelser. ROP-veileder, psykoseveileder.

		Spesialiseringsløpet for Rus- og avhengighetsmedisin (LIS 3 RUS) ved Avdeling for rus- og avhengighetsbehandling (ARA) ved Sørlandet Sykehus HF			Side: 32 Av: 57
Dokument-id: I.5.8.2-64	Utarbeidet av: Ann Kristin Gram	Fagansvarlig: Ann Kristin Gram	Godkjent dato: 11.02.2026	Godkjent av: Ikke styrt	Revisjon: 0.01

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		Dokumentasjonsform: Egenregistrering.
RUS 038	Behandlingsbehov for affektive lidelser, bipolar type 1 og 2, og depresjoner Selvstendig kunne diagnostisere og vurdere behandlingsbehov for: <ul style="list-style-type: none"> - affektive lidelser - bipolar type 1 - bipolar type 2 - depresjon (ulike typer) 	Klinisk praksis under supervisjon og veiledning Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved POL-A/K, LAR Agder, FACT Rus, ERP, ARA BF, Enhet for gruppe, PSA, DPS, ABUP. Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke. Dokumentasjonsform: Signatur veileder. Utredning av pasienter, minimum 10 Beskrivelse: Utredning av minimum 10 pasienter med affektive lidelser. Det bør inkluderes både unipolare depresjoner og bipolare lidelser. Dokumentasjonsform: Egenregistrering og signatur av supervisør eller veileder når gjennomført 10. Gjennomgang av diagnostisk vurdering, minimum 2 Beskrivelse: Gjennomgang av minst diagnostiske vurderingsnotat og grunnlag for diagnosesetting med supervisør eller veileder. Dokumentasjonsform: Signatur av supervisør eller veileder. Selvstudium Beskrivelse: Gjennomgang av litteratur knyttet til affektive lidelser. Gjerne lærebok i psykiatri. Dokumentasjonsform: Egenregistrering
RUS 039	Angsttilstander Selvstendig kunne diagnostisere angsttilstander, vurdere behandlingsbehov og initiere behandling av disse, herunder: <ul style="list-style-type: none"> - tvangslidelser - sosial fobi 	Klinisk praksis under supervisjon og veiledning Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved POL-A/K, LAR Agder, FACT Rus, ERP, ARA BF, Enhet for gruppe, PSA A/K, DPS, ABUP. Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.

Dokument-id:
I.5.8.2-64

Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram

Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram

Godkjent dato:
11.02.2026

Godkjent av:
Ikke styrt

Revisjon:
0.01

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

	<ul style="list-style-type: none"> - andre fobier - panikkangst - posttraumatiske lidelser 	<p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder.</p> <p>Utredning av pasienter, minimum 10</p> <p>Beskrivelse: Utredning av minst 10 pasienter med angstlidelser av ulike typer.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av supervisor eller veileder når gjennomført 10.</p> <p>Gjennomgang av diagnostisk vurdering, minimum 2</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av minst 2 diagnostiske vurderingsnotat og grunnlag for diagnosestilling med supervisor eller veileder.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av supervisor eller veileder.</p> <p>Selvstudium</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av litteratur knyttet til angstlidelser; differensialdiagnostikk, utredning og behandling. Gjerne lærebok i psykiatri.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering.</p>
RUS 040	ADHD Selvstendig kunne utrede og diagnostisere voksne med ADHD, inkludert initiere behandling og oppfølging.	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved POL-A/K, LAR Agder, FACT Rus, ERP, ARA BF, Enhet for gruppe, PSA A/K, DPS, ABUP.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Under dette læringsmålet innebærer punktet om klinisk praksis at man følger opp pasienter med ADHD under medisinerer (d.v.s. dosejustering, vurdering av oppstart, behov for seponering, overføring av forskrivingsansvar til fastlege o.s.v.). Disse vurderingene gjøres i samråd med supervisor og/eller veileder.</p>

Dokument-id:
I.5.8.2-64

Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram

Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram

Godkjent dato:
11.02.2026

Godkjent av:
Ikke styrt

Revisjon:
0.01

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		<p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder.</p> <p>Utredning av ADHD-pasienter, minimum 5</p> <p>Beskrivelse: Utredning av minst 5 pasienter med spørsmål om ADHD. Minst 3 av disse bør være pasienter med samtidig ruslidelse.</p> <p>Dokumentasjonsform: Gjennomgang og signatur av supervisor eller veileder.</p> <p>Oppstart og opptrapping av sentralstimulerende medikasjon, minimum 2</p> <p>Beskrivelse: Vurdering for oppstart av sentralstimulerende medikasjon for pasienter med ADHD, samt følge opptrapping ved hjelp av subjektive og objektive mål på effekt (f.eks. CPT-III, ASRS)</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur supervisor eller veileder.</p> <p>Selvstudium</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av relevant litteratur knyttet til ADHD; utredning og behandling, komorbiditet med ruslidelser.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering.</p> <p>ADHD kurs for rus- og avhengighetsmedisin</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis</p>
RUS 041	<p>Utviklingsforstyrrelser, psykisk utviklingshemming, autisme og svekket kognitiv fungering</p> <p>Selvstendig kunne vurdere</p> <ul style="list-style-type: none"> - utviklingsforstyrrelser - psykisk utviklingshemming - autismespekterlidelser - ervervet svekket kognitiv fungering 	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved POL-A/K, LAR Agder, FACT Rus, ERP, ARA BF, Enhet for gruppe, PSA A/K, DPS, ABUP.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder</p>

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		<p>Henvising til utredning, minimum 2</p> <p>Beskrivelse: Henvise til utredning for psykisk utviklingshemming, utviklingsforstyrrelser, autismspekterforstyrrelser eller ervervet kognitiv svekkelse, ved aktuell og relevant instans (herunder habiliteringstjeneste, alderspsykiatri, nevropsykolog o.s.v.)</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av supervisor eller veileder.</p> <p>Delta i oppfølging av pasient, minimum 2</p> <p>Beskrivelse: Delta i oppfølging av minst 2 pasienter med utviklingsforstyrrelser, psykisk utviklingshemming, autismspekterlidelse eller ervervet svekket kognitiv fungering.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av supervisor eller veileder.</p> <p>Selvstudium</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av relevant litteratur knyttet til læringsmålet.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering.</p>
RUS 042	Personlighetsforstyrrelser Selvstendig kunne vurdere og diagnostisere personlighetsforstyrrelser.	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved POL-A/K, LAR Agder, FACT Rus, ERP, ARA BF, Enhet for gruppe, PSA A/K, DPS.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder</p> <p>Utredning av pasienter med personlighetsforstyrrelser, minimum 5</p> <p>Beskrivelse: Utredning av minimum 5 pasienter med spørsmål om personlighetsforstyrrelse ved bruk av SCID II evt. SCID V, med differensialdiagnostiske</p>

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		<p>vurderinger/drøftinger som dokumenteres i notat i journal.</p> <p>Dokumentasjonsform: Gjennomgang med og signatur av supervisor.</p> <p>Følge pasient med personlighetsforstyrrelse over tid, minimum 3</p> <p>Beskrivelse: Følge pasienter med personlighetsforstyrrelser over tid, gjennom ulike faser og inkludert akutte kriser.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av supervisor eller veileder.</p> <p>Selvstudium</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av litteratur knyttet til personlighetsproblematikk: utredning, oppfølging og behandling. Gjerne lærebok i psykiatri.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering.</p>
RUS 043	<p>Søvnforstyrrelser</p> <p>Selvstendig kunne vurdere og diagnostisere søvnforstyrrelser, og kunne iverksette adekvate ikke-medikamentelle og medikamentelle tiltak.</p>	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved POL-A/K, LAR Agder, ERP, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant, PSA A/K, DPS, ABUP.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Under dette læringsmålet dreier det seg om å kartlegge og vurdere søvnproblematikk gjennom kliniske samtaler og oppfølging. At LIS selvstendig skal kunne fremme både medikamentelle og ikke-medikamentelle søvn tiltak/-intervensjoner. Dette dreier seg ikke om pasienter med søvnvansker under avrusning.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder.</p> <p>Vurdere og kartlegge søvnforstyrrelser, 5 stk</p>

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		<p>Beskrivelse: Kartlegge og vurdere 5 pasienter med søvnproblematikk gjennom kliniske samtaler og oppfølging. Dreier seg ikke om pasienter med søvnvansker under avrusning.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signering av supervisor eller veileder.</p> <p>Selvstudium</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av relevant litteratur knyttet til søvnforstyrrelser.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering.</p>
RUS 044	<p>Spiseforstyrrelser, selvdestruktiv atferd og selvskading</p> <p>Selvstendig kunne kartlegge og vurdere behandlingstiltak ved</p> <ul style="list-style-type: none"> - spiseforstyrrelser - selvdestruktiv atferd - selvskading 	<p>Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved POL-A/K, LAR Agder, ERP, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant, PSA A/K, DPS, ABUP.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder.</p> <p>Kartleggingsnotat, 2 stk</p> <p>Beskrivelse: Skrive 2 kartleggingsnotat med beskrivelse av symptombylde og fokus på selvdestruktivitetens funksjon. 1 notat om spiseforstyrrelse og 1 notat om selvskading.</p> <p>Gjennomgang med supervisor eller veileder.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av supervisor eller veileder.</p> <p>Selvstudium</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av relevant litteratur knyttet til læringsmålets tema.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering.</p>
RUS 045	<p>Somatisk helsetilstand</p> <p>Selvstendig kunne vurdere somatisk helsetilstand og</p>	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p>

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

	<p>kunne vurdere behandlingsalternativer ved:</p> <ul style="list-style-type: none"> - somatiske lidelser - følgetilstander ved bruk av rusmidler - følgetilstander ved bruk av prestasjonsfremmende midler 	<p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Godkjennes i evalueringskollegium ila siste år av LIS-tjenesten.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.</p> <p>Gjennomgang av somatisk journal, 5 stk</p> <p>Beskrivelse: Grundig gjennomgang av somatisk journal med oppsummerende notat, f.eks. i forbindelse med somatisk basiskartlegging.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av supervisor.</p>
RUS 046	<p>Ernæringsstatus og mangeltilstander</p> <p>Selvstendig kunne vurdere ernæringsstatus og mangeltilstander hos pasienten og initiere behandlingstiltak, herunder:</p> <ul style="list-style-type: none"> - BMI - elektrolyttforstyrrelser - vitaminmangel - refeeding syndrome 	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant, PSA A/K, DPS, ABUP.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Læringsmålet innebærer at LIS skal kunne identifisere tegn på sykdom som bør/må viderehenvises for ytterligere utredning og behandling. Videre skal LIS kunne konferere med relevant spesialist og kunne iverksette behandling etter diskusjon.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.</p> <p>Selvstudium</p>

	Spesialiseringsløpet for Rus- og avhengighetsmedisin (LIS 3 RUS) ved Avdeling for rus- og avhengighetsbehandling (ARA) ved Sørlandet Sykehus HF				Side: 39 Av: 57
	Dokument-id: I.5.8.2-64	Utarbeidet av: Ann Kristin Gram	Fagansvarlig: Ann Kristin Gram	Godkjent dato: 11.02.2026	Godkjent av: Ikke styrt

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		<p>Beskrivelse: Gjennomgang av aktuell litteratur og lokale rutiner knyttet til læringsmålet.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering.</p>
RUS 047	<p>Munnhelse</p> <p>Selvstendig kunne vurdere munnhelse og behov for videre undersøkelser</p>	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant, PSA.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Læringsmålet innebærer at LIS skal kunne identifisere tegn på sykdom som bør/må viderehenvises for ytterligere utredning og behandling. Videre skal LIS kunne konferere med relevant spesialist og kunne iverksette behandling etter diskusjon.</p> <p>Læringsmålet kan godkjennes etter tjeneste for avrusning dersom hatt fokus på dette.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.</p> <p>Grunnkurs 2</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis (Se i sammenheng med RUS 004, 020)</p>
RUS 048	<p>Nevrologisk undersøkelse</p> <p>Selvstendig kunne gjennomføre en orienterende nevrologisk undersøkelse med tanke på å identifisere rusrelaterte nevrologiske skader og følgetilstander herunder:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nevropatier - degenerative cerebrale tilstander - perifere skader 	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Læringsmålet innebærer at LIS skal kunne identifisere tegn på sykdom som bør/må viderehenvises for ytterligere utredning og behandling. Videre skal LIS</p>

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

	<p>- ataxier</p>	<p>kunne konferere med relevant spesialist og kunne iverksette behandling etter diskusjon.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.</p> <p>Selvstudium</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av relevant litteratur knyttet til rusrelaterte neurologiske tilstander.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering.</p>
RUS 049	<p>Endokrinologiske sykdommer</p> <p>Selvstendig kunne utrede og gjenkjenne endokrinologiske sykdommer og følgetilstander relatert til:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kjønns hormoner - stoffskifte - diabetes - bruk av anabole androgene steroider 	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning.</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant, PSA.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Læringsmålet innebærer at LIS skal kunne identifisere tegn på sykdom som bør/må viderehenvises for ytterligere utredning og behandling. Videre skal LIS kunne konferere med relevant spesialist og kunne iverksette behandling etter diskusjon.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av supervisør eller veileder.</p> <p>Selvstudium</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av relevant litteratur knyttet til endokrinologiske problemstillinger. Bør ha fokus på problematikk knyttet til bruk av rusmidler og anabole androgene steroider.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering</p>
RUS 050	<p>Injiserende atferd –skader</p> <p>Selvstendig kunne vurdere skader som følge av injiserende atferd, herunder:</p>	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning.</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p>

Dokument-id: I.5.8.2-64	Utarbeidet av: Ann Kristin Gram	Fagansvarlig: Ann Kristin Gram	Godkjent dato: 11.02.2026	Godkjent av: Ikke styrt	Revisjon: 0.01
----------------------------	------------------------------------	-----------------------------------	------------------------------	----------------------------	-------------------

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

	<ul style="list-style-type: none"> - endokarditt - venetromboser - karskader - lokale infeksjoner og abscesser - systemiske infeksjoner - organskader 	<p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Læringsmålet innebærer at LIS skal kunne identifisere tegn på sykdom som bør/må viderehenvises for ytterligere utredning og behandling. Videre skal LIS kunne konferere med relevant spesialist og kunne iverksette behandling etter diskusjon.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.</p> <p>Selvstudium</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av relevant litteratur knyttet til ulike tilstander som kan oppstå som skadevirkninger etter injiserende rusbruk.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering.</p>
RUS 051	<p>Hjerte- og karlidelser</p> <p>Selvstendig kunne vurdere og behandle hjerte- og karlidelser på grunn av rusmiddelbruk eller medikamenter, herunder effekter på blodtrykk og karskader. Selvstendig kunne vurderer effekter på hjerterytme, herunder forlenget QT-tid.</p>	<p>Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Læringsmålet innebærer at LIS skal kunne identifisere tegn på sykdom som bør/må viderehenvises for ytterligere utredning og behandling. Videre skal LIS kunne konferere med relevant spesialist og kunne iverksette behandling etter diskusjon.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.</p> <p>Selvstudium</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av relevant litteratur knyttet til læringsmålet.</p>

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		Dokumentasjonsform: Egenregistrering.
RUS 052	Mage- og tarmsystemet Selvstendig kunne vurdere rusrelaterte skader på mage- og tarmsystemet, herunder: - alkoholiske leverskader - mage-tarmskade	Klinisk praksis under supervisjon og veiledning Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant. Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke. Læringsmålet innebærer at LIS skal kunne identifisere tegn på sykdom som bør/må viderehenvises for ytterligere utredning og behandling. Videre skal LIS kunne konferere med relevant spesialist og kunne iverksette behandling etter diskusjon. LIS skal bl.a. ha kunnskap om konsekvenser av leversvikt, medikamentelle vurderinger ved leversvikt og GI-problematikk. Dokumentasjonsform: Signatur av veileder. Selvstudium Beskrivelse: Gjennomgang av aktuell litteratur knyttet til læringsmålet. Dokumentasjonsform: Egenregistrering.
RUS 053	Lungelidelser – lungefunksjon Selvstendig kunne vurdere lungefunksjon og hyppig forekommende og ofte rusrelaterte lungelidelser, herunder KOLS, TBC, og kunne anvende funn fra spirometri og O2-metning.	Klinisk praksis under supervisjon og veiledning Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant. Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke. Læringsmålet innebærer at LIS skal kunne identifisere tegn på sykdom som bør/må viderehenvises for ytterligere utredning og behandling. Videre skal LIS

Dokument-id:
I.5.8.2-64

Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram

Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram

Godkjent dato:
11.02.2026

Godkjent av:
Ikke styrt

Revisjon:
0.01

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		<p>kunne konferere med relevant spesialist og kunne iverksette behandling etter diskusjon.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.</p> <p>Selvstudium</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av aktuell litteratur knyttet til læringsmålet.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering.</p>
RUS 054	<p>Muskel- og skjelettlidelser – vurdere</p> <p>Selvstendig kunne vurdere muskel- og skjelettlidelser, inkludert rhabdomyolyse.</p>	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Læringsmålet innebærer at LIS skal kunne identifisere tegn på sykdom som bør/må viderehenvises for ytterligere utredning og behandling. Videre skal LIS kunne konferere med relevant spesialist og kunne iverksette behandling etter diskusjon.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.</p> <p>Selvstudium</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av aktuell litteratur knyttet til læringsmålet.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering.</p>
RUS 055	<p>Muskel- og skjelettlidelser – vurdere og behandle</p> <p>Selvstendig kunne vurdere og behandle smertetilstander.</p>	<p>Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt</p>

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		<p>veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Læringsmålet innebærer at LIS skal kunne identifisere tegn på sykdom som bør/må viderehenvises for ytterligere utredning og behandling. Videre skal LIS kunne konferere med relevant spesialist og kunne iverksette behandling etter diskusjon.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.</p> <p>Vurdering og forslag til behandling, 2 stk.</p> <p>Beskrivelse: Vurdering av 2 smertepasienter og utarbeiding av behandlingsforslag/behandlingsplan. Gjennomgang med supervisor.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av supervisor.</p> <p>Selvstudium</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av aktuell litteratur knyttet til smerteproblematikk.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering.</p>
RUS 056	Nyresykdommer Selvstendig kunne vurdere nyresykdommer og begynnende nyresvikt.	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Læringsmålet innebærer at LIS skal kunne identifisere tegn på sykdom som bør/må viderehenvises for ytterligere utredning og behandling. Videre skal LIS kunne konferere med relevant spesialist og kunne iverksette behandling etter diskusjon.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.</p>

Dokument-id:
I.5.8.2-64

Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram

Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram

Godkjent dato:
11.02.2026

Godkjent av:
Ikke styrt

Revisjon:
0.01

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		<p>Grunnkurs 3</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis (Se i sammenheng med RUS 015, 019, 057)</p> <p>Selvstudium</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av aktuell litteratur knyttet til nyresykdommer.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering.</p>
RUS 057	<p>Rusrelaterte infeksjonssykdommer</p> <p>Selvstendig kunne vurdere rusrelaterte infeksjonssykdommer og sikre adekvat behandling.</p>	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning.</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Læringsmålet innebærer at LIS skal kunne identifisere tegn på sykdom som bør/må viderehenvises for ytterligere utredning og behandling. Videre skal LIS kunne konferere med relevant spesialist og kunne iverksette behandling etter diskusjon.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.</p> <p>Selvstudium:</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av relevant litteratur knyttet til rusrelaterte infeksjonssykdommer.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering.</p> <p>Grunnkurs 3</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis (Se i sammenheng med RUS 015, 019, 056)</p>
RUS 058	<p>Rusrelaterte hudsykdommer og veneriske sykdommer</p>	<p>Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning</p>

Dokument-id:
I.5.8.2-64

 Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram

 Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram

 Godkjent dato:
11.02.2026

 Godkjent av:
Ikke styrt

 Revisjon:
0.01

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

	<p>Selvstendig kunne vurdere rusrelaterte hudsykdommer og veneriske sykdommer og sikre adekvat behandling.</p>	<p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Læringsmålet innebærer at LIS skal kunne identifisere tegn på sykdom som bør/må viderehenvises for ytterligere utredning og behandling. Videre skal LIS kunne konferere med relevant spesialist og kunne iverksette behandling etter diskusjon.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.</p> <p>Selvstudium</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av relevant litteratur relatert til læringsmålet.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering.</p>
RUS 059	<p>Akuttvurderinger og kriseintervensjoner</p> <p>Selvstendig kunne gjøre akuttvurderinger og kriseintervensjoner, herunder:</p> <ul style="list-style-type: none"> - selvstendig kunne vurdere behov for innleggelse i somatisk akuttmottak - selvstendig kunne vurdere pasientens samtykkekompetanse etter pasientrettighetsloven - selvstendig kunne vurdere behov for innleggelse i psykisk helsevern - selvstendig kunne vurdere behov for innleggelse etter 	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant, PSA A/K, DPS, ABUP.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Skal godkjennes i evalueringskollegium i løpet av siste året av LIS-tjenesten.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.</p> <p>Akuttvurderinger, minimum 20</p> <p>Beskrivelse: Akuttvurdering med fullstendig innkomstjournal, eller fullstendig journalnotat,</p>

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

	<p>tvungent psykisk helsevern (TPH)</p> <p>- selvstendig kunne vurdere behov for anbefaling til sosialtjenesten om å fremme tvangssak etter Helse og omsorgstjenesteloven</p>	<p>inkludert vurdering og tiltak. Aktuell konferering dokumenteres.</p> <p>De 20 bør fordele seg på akutte somatiske vurderinger og akutte psykiatriske vurderinger. De psykiatriske vurderingene bør være både relatert til frivillige tiltak og vurdering av innleggelse med tanke på tvungent psykisk helsevern.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av supervisor eller veileder.</p> <p>Skriftlig notat knyttet til HOL §10-2, §10-3 og §10-4, 3 stk.</p> <p>Beskrivelse: LIS skal utarbeide skriftlige notater vedr. pasientsaker/etiske refleksjoner knyttet til de 3 ulike bestemmelsene i HOL. Notatene skal gjennomgå med supervisor eller veileder.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av veileder eller supervisor.</p> <p>Samarbeid med psykisk helsevern om alvorlige psykiske lidelser og vurdering av TPH.</p> <p>Beskrivelse: Drøftinger med psykiater vedr. vedtak/ikke-vedtak om tvungent psykisk helsevern etter PHVL i saker man er involvert i som behandler i ARA.</p> <p>Dokumentasjon: Signatur av supervisor.</p> <p>Grunnkurs 1</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis (Se i sammenheng med RUS 004, 020, 030, 032, 033)</p> <p>Grunnkurs 4</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis (Se i sammenheng med RUS 005, 006, 008, 013, 024, 061)</p>
RUS 060	Behandlingsresultater – evalueringer,	Klinisk praksis under supervisjon og veiledning

Dokument-id:
I.5.8.2-64

Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram

Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram

Godkjent dato:
11.02.2026

Godkjent av:
Ikke styrt

Revisjon:
0.01

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

	<p>endringjustering og behandlingsplan</p> <p>Selvstendig kunne bruke evalueringer av behandlingsresultater og vurdere endring/justering av behandlingsplan.</p>	<p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av supervisør eller veileder.</p> <p>Behandlingsplaner med tilhørende evalueringspunkt, 5 stk.</p> <p>Beskrivelse: Utarbeidelse av 5 behandlingsplaner (kan bruke de samme som i RUS 023), med tilhørende evalueringspunkt i etterkant. Det er evalueringen f.eks. av hva som har fungert, evt. ikke fungert som her er det viktige.</p> <p>Dokumentasjonsform: Egenregistrering.</p> <p>Gjennomgang av behandlingsplan og evalueringspunkt, 2 stk.</p> <p>Beskrivelse: Gjennomgang av 2 behandlingsplaner og tilhørende evalueringspunkt med supervisør</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av supervisør.</p>
RUS 061	<p>Lover, forskrifter og retningslinjer</p> <p>Ha god kunnskap om og selvstendig kunne anvende</p> <ul style="list-style-type: none"> -lovverk som regulerer virksomhet i tverrfaglig spesialisert behandling for rus- og avhengighetslidelser (TSB), psykisk helsevern og kommunale tjenester - pasientrettigheter, herunder refusjonsordninger med mer - forskrifter med betydning for førerkort, omsorg for 	<p>Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant, PSA, DPS, ABUP.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.</p> <p>Førerkortvurderinger, 3 stk</p> <p>Beskrivelse: Gjennomføre 3 strukturerte og utfyllende vurderinger av om helsekrav til førerkort er oppfylt.</p>

		Spesialiseringsløpet for Rus- og avhengighetsmedisin (LIS 3 RUS) ved Avdeling for rus- og avhengighetsbehandling (ARA) ved Sørlandet Sykehus HF			Side: 49 Av: 57
Dokument-id: I.5.8.2-64	Utarbeidet av: Ann Kristin Gram	Fagansvarlig: Ann Kristin Gram	Godkjent dato: 11.02.2026	Godkjent av: Ikke styrt	Revisjon: 0.01

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

	barn, smittevern og yrkesutøvelse - regelverk for bruk av kontrollprøver og sanksjonære prøver - nasjonale faglige retningslinjer	Gjennomgang av vurdering med supervisør eller veileder. Dokumentasjonsform: Signatur av supervisør eller veileder. Selvstudium: Beskrivelse: Gjennomgang av relevant litteratur, bl.a. nasjonale veiledere og faglige retningslinjer, samt forskrifter og lovverk knyttet til førerkort, smittevern, omsorg for barn, yrkesutøvelse. Dokumentasjonsform: Egenregistrering. Grunnkurs 4 Dokumentasjonsform: Kursbevis (Se i sammenheng med RUS 005, 006, 008, 013, 024, 059)
RUS 062	Organisering av helse- og sosialtjeneste, helsetilsyn og andre helsemyndigheter Ha god kunnskap om: - organisering av helsevesen og sosialtjeneste - helsetilsyn og andre helsemyndigheter	Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant, PSA A/K, DPS, ABUP. Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke. Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.
RUS 063	Likemannsarbeid, selvhjelpsgrupper og brukerorganisasjoner Kjenne til likemannsarbeid, selvhjelpsgrupper og brukerorganisasjoner	Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant. Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke. Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.
RUS 064	Pasientens nettverk Selvstendig kunne fremme kompetanse i pasientens nettverk	Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.

Dokument-id:
I.5.8.2-64

 Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram

 Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram

 Godkjent dato:
11.02.2026

 Godkjent av:
Ikke styrt

 Revisjon:
0.01

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		<p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.</p> <p>Psykoedukative samtaler med pårørende, 3 stk.</p> <p>Beskrivelse: Gjennomføre 3 psykoedukative samtaler med pårørende. 1 av disse skal være sammen med supervisor eller veileder.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av supervisor eller veileder.</p>
RUS 065	<p>Andre tjenesteytere i spesialisthelsetjenesten</p> <p>Selvstendig kunne samarbeide med andre tjenesteytere i spesialisthelsetjenesten, herunder:</p> <ul style="list-style-type: none"> - utføre konsultasjon- og liaisontjeneste - samarbeide med somatikken - samarbeide med psykisk helsevern 	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant, PSA A/K, DPS, ABUP.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.</p> <p>Konsultasjon/liaisontjeneste med skriftlige notat, minimum 5.</p> <p>Beskrivelse: Konsultasjons/liaisontjeneste opp mot andre avdelinger i sykehuset utover ARA. Dette gjelder også veiledninger på telefon, så lenge SSHF ikke har eget CLT-team som vi er del av. Gjennomgang av notat med supervisor eller veileder.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av supervisor eller veileder.</p>
RUS 066	<p>Legerollen</p> <p>Ha god kunnskap om legerollen i TSB</p>	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt</p>

Dokument-id: I.5.8.2-64	Utarbeidet av: Ann Kristin Gram	Fagansvarlig: Ann Kristin Gram	Godkjent dato: 11.02.2026	Godkjent av: Ikke styrt	Revisjon: 0.01
----------------------------	------------------------------------	-----------------------------------	------------------------------	----------------------------	-------------------

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		<p>veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Under dette læringsmålet er det viktig at LIS har fokus på hva som skiller legen fra andre faggrupper i TSB, etikk/jus, forventninger, forskrivingspraksis, politikk. LIS bør ha kjennskap til aktuelle politiske diskusjoner i fagfeltet.</p> <p>Læringsmålet godkjennes i siste evalueringskollegium i spesialiseringen.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder.</p> <p>Innføringskurs 1 og 2</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis x2 (Se i sammenheng med RUS 001, 002, 011, 021, 069)</p>
RUS 067	<p>Andre tjenesteytere på tvers av nivåer</p> <p>Selvstendig kunne samarbeide med og ha kunnskaper om andre tjenesteytere på tvers av nivåer, herunder:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kommunale tjenester - NAV - barnevern - fastlegen - ansvarsgruppe - fengselshelsetjenesten - Fylkesmannen <p>Selvstendig kunne fylle rollen som sakkyndig, herunder skrive spesialistvurderinger og sakkyndigvurderinger</p>	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.</p> <p>Samarbeidsmøter/ansvarsgruppemøter, 6 stk.</p> <p>Beskrivelse: LIS skal delta i, og lede, 6 samarbeidsmøter/ansvarsgruppemøter. Som RUS 023 og RUS 074.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur supervisor eller veileder.</p> <p>Legeerklæringer til NAV, min. 2.</p> <p>Beskrivelse: LIS skal skrive minst 2 legeerklæringer til NAV i form av AAP-erklæringer eller</p>

Dokument-id:
I.5.8.2-64

 Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram

 Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram

 Godkjent dato:
11.02.2026

 Godkjent av:
Ikke styrt

 Revisjon:
0.01

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

		<p>spesialisterklæringer. Disse skal gås gjennom med supervisør.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av supervisør.</p> <p>Samarbeidsmøter, hvorav 1 må være med barnevern, med skriftlig notat, minimum 4.</p> <p>Beskrivelse: LIS skal delta på samarbeidsmøter der LIS har ansvar for oppsummerende notat/referat i etterkant. Minst ett av disse møtene skal være med barnevern (se i sammenheng med RUS 024). Notatene skal gås gjennom med supervisør eller veileder.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur supervisør eller veileder.</p>
RUS 068	<p>Sakkyndig</p> <p>Selvstendig kunne fyllerollen som sakkyndig, herunder skrive spesialistvurderinger og sakkyndigvurderinger.</p>	<p>Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.</p> <p>Legeerklæring til offentlig instans, 2 stk</p> <p>Beskrivelse: 2 legeerklæringer til offentlig instans knyttet til andre ting enn arbeidsførhet/arbeidsuførhet. Gjennomgang med supervisør eller veileder.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur supervisør eller veileder.</p> <p>Nettkurs i sakkyndigarbeid</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis</p>
RUS 069	<p>Forebyggende tiltak – individnivå</p> <p>Selvstendig kunne anvende forebyggende tiltak på individnivå, herunder:</p>	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt</p>

**Dokument-id:
I.5.8.2-64**
**Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram**
**Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram**
**Godkjent dato:
11.02.2026**
**Godkjent av:
Ikke styrt**
**Revisjon:
0.01**

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

	<p>-kartlegge vaksinasjonsstatus og ved behov sikre vaksiner mot blant annet hepatitter</p> <p>- mot uønskede svangerskap ved å gi adekvat prevensjonsveiledning</p>	<p>veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.</p> <p>Innføringskurs 1 og 2</p> <p>Dokumentasjonsform: Kursbevis x2 (Se i sammenheng med RUS 001, 002, 011, 021, 066)</p>
RUS 070	<p>Kvalitetssikrede metoder og tiltak mot overdoser, selvmord og vold</p> <p>Selvstendig kunne iverksette systematiske kvalitetssikrede metoder og tiltak mot</p> <ul style="list-style-type: none"> - overdoser - selvmord - vold 	<p>Klinisk praksis under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant, PSA A/K, DPS, ABUP.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.</p> <p>Selvmondsrisikovurderinger, minimum 3.</p> <p>Beskrivelse: LIS skal gjennomføre og dokumentere minst 3 utfyllende selvmordsrisikovurderinger. Disse skal så gjennomgås med supervisor eller veileder.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder eller supervisor.</p> <p>Voldsrisikovurderinger, minimum 3.</p> <p>Beskrivelse: LIS skal gjennomføre og dokumentere minst 3 utfyllende voldsrisikovurderinger. Disse skal gå gjennom med supervisor eller veileder.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder eller supervisor.</p> <p>Vurdering av overdosefare, minimum 3.</p> <p>Beskrivelse: LIS skal gjennomføre og dokumentere minst 3 vurderinger av overdosefare. Disse skal gå gjennom med supervisor eller veileder.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder eller supervisor.</p>

Dokument-id: I.5.8.2-64	Utarbeidet av: Ann Kristin Gram	Fagansvarlig: Ann Kristin Gram	Godkjent dato: 11.02.2026	Godkjent av: Ikke styrt	Revisjon: 0.01
----------------------------	------------------------------------	-----------------------------------	------------------------------	----------------------------	-------------------

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

RUS 071	Skadereduserende og sekundærforebyggende tiltak Ha kunnskap om og kunne iverksette skadereduserende tiltak og sekundærforebyggende tiltak	Klinisk praksis under supervisjon og veiledning Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant. Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke. Her bør LIS ha fokus på hva skadereduserende og sekundærforebyggende tiltak dreier seg om: eksempelvis røykeavvenning, kostholdsveiledning, rådgiving om fysisk aktivitet, switch fra injiserende bruk til f.eks. røyking osv. Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.
RUS 072	Forebyggende tiltak – gruppenivå Ha kunnskap om effekten av generelle forebyggende tiltak på gruppenivå, kjenne til ulike arenaer for forebyggende tiltak og ha kunnskap om verdien av generell kunnskapsspredning om rusmidler og folkehelse	Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant. Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke. Under dette læringsmålet er det viktig at LIS har fokus på offentlig diskurs og politiske diskusjoner knyttet til fagfeltet. Dokumentasjonsform: Signatur veileder. Selvstudium Beskrivelse: Rusfeltet er ofte politisert og del av den offentlige diskurs. LIS bør sette seg inn i dette. Dokumentasjonsform: Egenregistrering.
RUS 073	Tverrfaglig team	Klinisk praksis under supervisjon og veiledning

Dokument-id:
I.5.8.2-64

 Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram

 Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram

 Godkjent dato:
11.02.2026

 Godkjent av:
Ikke styrt

 Revisjon:
0.01

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

	Selvstendig kunne fungere som faglig ansvarlig i det tverrfaglige teamet	<p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>For å oppnå dette læringsmålet er det viktig at LIS deltar aktivt i de tverrfaglige diskusjonene på de ulike enhetene. At LIS står trygt i eget fag, men er lydhør for andre faggruppers innspill. Videre at LIS i økende grad gjennom utdanningsløpet tar egne beslutninger og faglig ansvar for pasientbehandlingen på enhetene, som del av det tverrfaglige teamet.</p> <p>Dette læringsmålet skal godkjennes i evalueringskollegium ila siste år av spesialiseringsløpet.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur veileder.</p>
RUS 074	<p>Samarbeidsmøter i primærhelsetjenesten</p> <p>Selvstendig kunne lede samarbeidsmøter i primærhelsetjenesten</p>	<p>Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning</p> <p>Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.</p> <p>Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.</p> <p>Samarbeidsmøter/ansvarsgruppemøter, 6 stk.</p> <p>Beskrivelse: LIS skal delta i, og lede, 6 samarbeidsmøter/ansvarsgruppemøter. Som RUS 023 og RUS 067.</p> <p>Dokumentasjonsform: Signatur supervisor eller veileder.</p>
RUS 075	Prioritere tid og ressurser	Klinisk praksis under supervisjon og veiledning

Dokument-id:
I.5.8.2-64

 Utarbeidet av:
Ann Kristin Gram

 Fagansvarlig:
Ann Kristin Gram

 Godkjent dato:
11.02.2026

 Godkjent av:
Ikke styrt

 Revisjon:
0.01

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

Selvstendig kunne prioritere og disponere tid og ressurser på en effektiv og forsvarlig måte

Beskrivelse: Klinisk tjeneste under supervisjon og veiledning ved AP-K/A, ERP, POL-A/K, LAR Agder, BF, Enhet for gruppe, ARA ambulant.

Dette innebærer at man deltar aktivt i relevant aktivitet i avdelingen, i obligatorisk undervisning, samt veiledning med tildelt klinisk veileder i omfang tilsvarende 1t pr. uke.

Dette læringsmålet handler om at LIS skal kunne prioritere mellom saker, tiden sin og tilgjengelige ressurser både lokalt og i et større perspektiv. Hvordan håndtere når man ikke rekker over alt. Dette er et viktig tema for supervisjon og veiledning.

Læringsmålet skal godkjennes i evalueringskollegium siste halvår av spesialiseringen.

Dokumentasjonsform: Signatur av veileder.

Deltakelse i vurderingsteam, min 2

Beskrivelse: Som RUS 022. LIS skal delta minst 2 ganger i vurderingsteam. Til hver av gangene skal LIS forberede 5 saker (totalt 10 saker) etter prioriteringsveileder og med fokus på medisinske forhold/somatikk. Gjøre seg opp en mening og delta i diskusjon rundt saken.

Bør gjøres tidligst 1. halvår i ARA. Kan gjøres senere men, ikke 1. halvår da man bør ha noe erfaring fra arbeid i TSB.

Dokumentasjonsform: Signatur supervisør

Gjennomført rettighetsvurderinger, minimum 30.

Beskrivelse: Som RUS 022. Delta i 30 vurderinger av om pasienter har rett til behandling, og evt. hvilken behandling, gjennom deltakelse i vurderingsteam.

Dokumentasjonsform: Signatur supervisør eller veileder når gjennomført 30 stk.

 SØRLANDET SYKEHUS	Spesialiseringsløpet for Rus- og avhengighetsmedisin (LIS 3 RUS) ved Avdeling for rus- og avhengighetsbehandling (ARA) ved Sørlandet Sykehus HF				Side: 57 Av: 57
Dokument-id: I.5.8.2-64	Utarbeidet av: Ann Kristin Gram	Fagansvarlig: Ann Kristin Gram	Godkjent dato: 11.02.2026	Godkjent av: Ikke styrt	Revisjon: 0.01

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Utdanning og kompetanse/Leger i spesialisering (LIS)

Felles kompetansemål (FKM):

Det finnes 74 forskriftsfestede læringsmål som er felles for alle leger i spesialisering i Norge, uavhengig av spesialiseringsretning. 50 av disse er knyttet til LIS1, og de resterende 24 til LIS 2/3.

Det er i SSHF utarbeidet en felles kursrekke for alle LIS 2/3 som gjennomføres jevnlig. LIS 2/3 skal også utarbeide en prosjektoppgave i kunnskap og forbedring, mer spesifikt definert som et kvalitetsforbedringsprosjekt.

Vi har også utarbeidet en gruppeveiledningsrekke i ARA SSHF som bl.a. skal ha fokus på FKM sine læringsmål innen etikk. Denne gruppeveiledningen foregår 5 ganger i året, hhv 3 ganger i vårsemesteret og 2 ganger i høstsemesteret, og holdes av en fast gruppeveileder. Denne gruppeveiledningen kommer i tillegg til ukentlig veiledning med fast veileder.

De felles kompetansemålene er ikke lagt inn i planen, men viktigheten av å ikke utsette denne delen av utdanningen/spesialiseringen bør ikke underdrives.